

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2025

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF NAMANGAN STATE UNIVERSITY

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

ILMIY AXBOROTNOMASI

Bosh muharrir

Turg'unov Sobitxon
Toshpo'latovich
Pedagogika fanlari doktori,
professor

Mas'ul muharrir

Rasulov A'zamjon Avazjonovich
Texnika fanlari bo'yicha falsafa
doktori, dotsent

Mas'ul muharrir o'rinbosari

Imomov Otabek
Normirzayevich
Biologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori, dotsent

Texnik muharrir

Xoshimov Sardorbek Nozimjon
o'g'li

"NamDU ilmiy axborotnomasi – Научный вестник НамГУ"

2019-yildan boshlab O'zbekiston
Respublikasi Oliy attestatsiya
komissiyasi Rayosati qarori
bilan quyidagi fan sohalari
bo'yicha OAKning
dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya
etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga
kiritilgan.

01.00.00-Fizika-matematika
fanlari (14)

02.00.00-Kimyo fanlari (18)

03.00.00-Biologiya fanlari (17)

09.00.00-Falsafa fanlari (24)

10.00.00-Filologiya fanlari (26)

13.00.00-Pedagogika
fanlari (30)

Tahrir hay'ati a'zolari

Fizika-matematika fanlari:

Xatamov Nosirjon Muydinovich, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Abdulazizov Baxromjon Toshmirza o'g'li, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Sattarov Iskandar Abu-alievich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Dexqonov Farrux Nuriddin o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Boytilloyev Dilmurod Axmataliyevich, fizika-matematika fanlari nomzodi, katta ilmiy
xodim
Baymatov Paziljon Jamoldinovich, fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent
Davlatov Abror Borijon o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori dotsent
Inoyatov Shukurillo Turg'unboyevich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Jalolov Ravshan Maxmudjonovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Xolboyev Azamat G'anisherjon o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Maxammadaliyev Muxtor Tursunmuxammad o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha
falsafa doktori

Kimyo fanlari:

Abdullayev Shavkat Vaxidovich, kimyo fanlari doktori, professor
Sultonov Boxodir Elbekovich, kimyo fanlari doktori, professor
Karimov Abdurashid Musaxonovich, kimyo fanlari doktori, professor
Xolmatov Dilshod Sottorjonovich, texnika fanlari doktori, dotsent
Sattarov Tulqinjon Abdusattor o'g'li, texnika fanlari nomzodi, dotsent
Muradov Murod Toxirjonovich, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori

Biologiya fanlari

Tojibayev Komiljon Sharobiddinovich, biologiya fanlari doktori, professor, akademik
Dexqonov Davron Burxonovich, biologiya fanlari doktori, dotsent
Batoshov Avazbek Risqulovich, biologiya fanlari doktori, professor
Turginov Orzimat Turdimatovich, biologiya fanlari doktori, katta ilmiy xodim
Komilov Doniyor Jo'rayevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
Egamberdiyev Mehmonjon Xudoyberdiyevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Xoshimov Xushbaxt Rustamjon o'g'li, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Texnika fanlari

Ataxanov Shuhrat Nuriddinovich, texnika fanlari doktori, professor
Abdullayev Olim Gulamjanovich, texnika fanlari doktori, dotsent
Dadaxanov Musoxon Xoshimxonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Jo'rayev Sherali Umarjonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Qishloq xo'jaligi fanlari

Sulaymonov Inomjon Jamoldinovich, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, dotsent
Turg'unov Muzaffar Mirzaraxmatovich, qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha falsafa doktori

Tarix fanlari

Rasulov Abdullajon Nuritdinovich, tarix fanlari doktori, professor
Dexkanov Narimon Burxonjonovich, siyosiy fanlari doktori, professor
Haydaraliyev Shuhrat Abdulazizovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Madraximov Zoxid Sharofovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Xalmuratov Baxtiyor Rejivaliyevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Erqo'ziyev Anvarjon Ashurovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
To'xtabayev A'zamjon Sharipxo'jayevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

“NamDU ilmiy axborotnomasi –
Научный вестник НамГУ”
jurnali O‘zbekiston Matbuot va
axborot agentligining
17.05.2016-yildagi

08-0075 -raqamli guvohnomasi
hamda O‘zbekiston
Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
(AOKA) tomonidan 2020-yil
29-avgust kuni

1106-sonli guvohnomaga binoan
chop etiladi. “NamDU Ilmiy
Axborotnomasi” elektron nashr
sifatida xalqaro standart turkum
raqami
(ISSN-2181-1458) ga ega.

Ilmiy axborotnomaning
2025-3-soni NamDU
Muvofiqlashtiruvchi
Kengashining 2025-yil
18-martdagi 3-sonli yig‘ilishida
muhokama qilinib, ilmiy
to‘plam sifatida chop etishga
tavsiya etilgan
(Bayonnoma № 3).

Maqolalarning ilmiy saviyasi va
keltirilgan ma‘lumotlar uchun
mualliflar javobgar hisoblanadi.
Jurnal har oyda o‘zbek, rus va
ingliz tillarida elektron shaklda
chop etiladi.

**Maqolalar quyidagi rasmiy
web sahifa orqali qabul
qilinadi:**
journal.namdu.uz

Tahririyat manzili:
Namangan shahar, Boburshox
ko‘chasi, 161-uy
e-mail: science@namdu.uz

Iqtisodiyot fanlari

Mahmudov Bahriddin Jo‘rayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Kamoliddin Ikromiddinovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Baymirzayev Dilmurod Nematovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Yoqubjonova Xulkaroy Yoqubovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Falsafa fanlari

Talapov Baxriddin Alijanovich, falsafa fanlari doktori, professor
Jo‘rayev Ro‘zimat To‘xtasinov, siyosiy fanlari doktori, professor
Gaffarova Gulchehra Gulamjanovna, falsafa fanlari doktori, professor
G‘apparov Elyorjon Otabekovich, falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Sodirjonov Muxriddin Maxamadaminovich, sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), dotsent
Muydinova Moxira Mukumjanovna, sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Filologiya fanlari

Uluqov Nosirjon Muxammadaliyevich, filologiya fanlari doktori, professor
Jafarov Botir Sattarovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sadikov Zoxid Yaqubjanovich, filologiya fanlari doktori, professor
Dosbayeva Nargiza Turg‘unpo‘latovna, filologiya fanlari doktori, professor
Tojiboyev Ilxomjon Usmonovich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Karimova Farida Isakovna, filologiya fanlari doktori, dotsent
Siddiqov Qosimjon Abilovich, filologiya fanlari nomzodi, professor
Darvishov Ibroxim O‘rmanovich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Qo‘ziyev Umidjon Yandashaliyevich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Yuldashev Otabek Toshpulat o‘g‘li, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Geografiya fanlari

Jumaxanov Shavkatjon Zairjanovich, geografiya fanlari doktori, dotsent
Nazarov Abdug‘affor Abdujabborovich, geografiya fanlari doktori, dotsent
Mirzaaxmedov Xamidullo Saydamatovich, geografiya fanlari nomzodi, dotsent
Soliyev Iqboljon Raxmonberdiyevich, geologiya-minerologiya fanlari bo‘yicha falsafa
doktori, PhD

Pedagogika fanlari

Asqarova O‘g‘iloy Mamashakirovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Xujamberdiyeva Shaxnoza Kupaysinovana, pedagogika fanlari doktori, professor
Muminova Dilafro‘z Akbaraliyevna, pedagogika fanlari doktori, dotsent
Ismoilov Turobjon Umirzaqovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Hamidova Muxayyoxon Obidovna, filologiya fanlari nomzodi, professor
Shodmanov Qodirjon Odilxanovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Toshibekova Munajat Xoshimovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Inamov Dilmirza Dedamirzayevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Madaminov Baxodir Sharifjonovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Urinov Bahrom Jamoliddinovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Sarimsakova Dilafuz Muhammadjonovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori,
dotsent
Axmedov Bexzod Madaminjonovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Rashidova Nodira Habibullayevna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Tibbiyot fanlari

Abdullayev G‘ofurjon Rahimjanovich, biologiya fanlari doktori, professor
Nurmatov Yodgormirza Xatammirzayevich, tibbiyot fanlari doktori
Abdullayev Ulug‘bek Ubaydullayevich, tibbiyot fanlari nomzodi
Mirzaolimov Mirzohid Mirzavaliyevich, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

NAMANGAN DAVLAT
UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2025-3]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

09.00.00-FALSAFA
journal.namdu.uz
PHILOSOPHICAL

Qaxharov Siyovush Xudoyor o'g'li

Namangan davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

HARBIY MADANIYAT SHAKLLANISHI VA UNING TA'LIMDAGI O'RNI.

Annotatsiya: Ushbu maqolada harbiy madaniyatning mazmuni, uning shakllanish jarayonlari hamda ta'lim tizimidagi ahamiyati tahlil qilingan. Harbiy madaniyat – bu faqatgina harbiy bilim va ko'nikmalar emas, balki vatanparvarlik, intizom, ma'naviy-axloqiy tarbiya kabi qadriyatlarni ham o'z ichiga oladi. Maqolada harbiy madaniyatni yosh avlod ongiga singdirishda ta'lim muassasalarining roli, xususan, harbiy-patriotik tarbiya orqali shaxs kamolotini ta'minlashdagi ahamiyati alohida ta'kidlangan. Shuningdek, zamonaviy sharoitda harbiy madaniyatni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so'zlar: Harbiy madaniyat, vatanparvarlik, ta'lim tizimi, intizom, ma'naviy tarbiya, harbiy tarbiya, shaxs kamoloti, qadriyatlar, o'quv-tarbiya jarayoni, milliy ong va o'zlik.

Каххаров Сиявуш Худоёр угли

независимого исследователя Наманганского государственного университета

ФОРМИРОВАНИЕ ВОЕННОЙ КУЛЬТУРЫ И ЕЕ РОЛ В ОБРАЗОВАНИИ.

Аннотация: В данной статье анализируется содержание военной культуры, процессы ее формирования и значение в системе образования. Военная культура – это не только военные знания и навыки, но и такие ценности, как патриотизм, дисциплина, духовно-нравственное воспитание. В статье особо подчеркивается роль образовательных учреждений в внедрении военной культуры в сознание молодого поколения, в частности, их значение в обеспечении личностного развития посредством военно-патриотического воспитания. Также даны рекомендации по развитию военной культуры в современных условиях.

Ключевые слова: Военная культура, патриотизм, система образования, дисциплина, духовное воспитание, военное воспитание, личностное развитие, ценности, учебно-воспитательный процесс, национальное сознание и самосознание.

Kakharov Siyavush Khudoyarovich

independent researcher of Namangan State University

THE FORMATION OF MILITARY CULTURE AND ITS ROLE IN EDUCATION.

Abstract: This article analyzes the content of military culture, the processes of its formation, and its significance in the education system. Military culture encompasses not only military knowledge and skills but also values such as patriotism, discipline, and moral and ethical education. The article specifically emphasizes the role of educational institutions in instilling military culture in the minds of the younger generation, particularly its importance in ensuring personal development through military-patriotic education. Recommendations for the development of military culture in modern conditions are also given.

Keywords: Military culture, patriotism, education system, discipline, moral education, military education, personal development, values, educational process, national consciousness and identity.

Kirish.

So'nggi yillarda mamlakatimizda harbiy ta'lim tizimini, harbiy ilm-fanni takomillashtirish, zamonaviy talablar va jahon standartlariga moslashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yoshlarga harbiy ta'lim sir-sinoatlarini chuqur o'rgatishda yetuk kadrlar masalasi dolzarb ahamiyatga ega sanaladi. Shuning uchun ham O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev ta'kidlaganidek, "Bu maxsus ta'lim masukanlarida tahsil olayotgan farzandlarimiz qalbida milliy ruh, ona Vatanga mehr va sadoqat, adolat tuyg'usini har tomonlama

kuchaytirish, buyuk ajdodlarimiz, jumladan, Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Shohruh Mirzo, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi sarkardalarning boy jang san'atidan keng foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi"[1:387]. Bu esa bizningcha, yoshlarda harbiy madaniyatni shakllanishida ta'limdagi o'rni muhim ekanligini anglatadi. Harbiy ta'lim rivojlanishining hozirgi bosqichi T.Kun nazariyasidagi paradigmalarning siljishi davridagi bosqich sifatida favqulodda fan davrining tavsifiga mos keladi. "Uning atributlari eski fanning inqirozi (mazmun tomondan-yetakchi usullarning

ziddiyatlari, hissiy va irodaviy tomondan - ilmiy jamoatchilik tomonidan ishonchni yo'qotish), inqilobiy ilmiy farazlar va yechimlarning mavjudligi bilan ko'zga tashlanadi"[2:89]. Bu esa tadqiqotchilar fikricha, "harbiy ta'limning hozirgi paradigmasi jamiyat va armiyaning uzoq muddatli ijtimoiy-tarixiy va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarining mahsulidir, ular orasida harbiy fanning rivojlanishi faqat omillardan biridir. Harbiy ta'lim paradigmasi mohiyatan ilmiy-konseptual sxema bo'lib, harbiy o'qituvchilarning nazariy va amaliy faoliyati uchun me'yoriy asos bo'lib xizmat qiladi, harbiy ta'lim paradigmasi evristik jihatdan cheklangan vaqt uchun amal qiladi"[3:121]. Bizningcha, mazkur masalani ochib berish jahondagi globallashuv jarayonlari, innovatsion jamiyatga bo'lgan ehtiyoj, fan-texnika taraqqiyoti yoshlar uchun ko'plab imkoniyatlar yaratishi bilan bir qatorda, ularning oldiga tezkor qarorlar qabul qilish, innovatsion tafakkurni shakllantirish, intellektual salohiyatni oshirish kabi ko'plab talablarni qo'yishi bilan bog'liq bo'lgan murakkab masaladir.

Mavzuning o'rganilganligi

Ushbu mavzu yuzasidan ni mahalliy va xorijiy olimlar tadqiqot va ilmiy izlanishlar olib borganyu Xususan Jo'raev A. O'zbekistonda harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi, harbiy ta'lim va harbiy kadrlar tayyorlash bo'yichab Rahimov B.R. harbiy pedagogika va harbiy psixologiya sohasida, Qurbonov Sh.X. milliy armiya, harbiy an'analar va ularning ta'lim tizimiga ta'siri bo'yicha, Nazarov M.H. o'quv muassasalarida harbiy-milliy tarbiyani shakllantirish borasida, xorijlik olimlardan, Semyuel Xantingtonning "The Soldier and the State" asarida harbiy madaniyat, harbiy kasb etikasi va uning jamiyatdagi roli haqida, Morris Janovis, harbiy institutsiyalar va ularning madaniyat bilan bog'liq jihatlarini ("The Professional Soldier"), Maykl Fuko to'g'ridan-to'g'ri harbiy madaniyatni o'rganmagan bo'lsa-da, uning "dissiplina" va "hokimiyat" haqidagi nazariyalari harbiy tizim va madaniyatni tahlil qilishda, Kritofer Danker harbiy sotsiologiya va harbiy kadrlar instituti haqida, izlanishlar olib borgan. Antoni King harbiy kasb, operatsiyalar va harbiy komandirlik madaniyati kabi mavzuning ilmiy va amaliy jihatlarini o'zining maqolalarida va asarlarida tahlil qilib bergan.

Tadqiqot uslublari

Ilmiy-uslubiy adabiyotlar tahlili, pedagogik kuzatuv, kontent tahlil, metematik statistik uslublar.

Tadqiqot natijalari va uning muhokamasi

Mazkur jarayonga har tomonlama tayyor turish uchun O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi va "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonunlariga ko'ra yoshlarimizga zamonaviy standartlar asosida ta'lim-tarbiya berish, ularning iqtidorini yuzaga chiqarishda muhim ahamiyat kasb etadi. Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 18 yanvardagi 23-son qaroriga ko'ra "O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025

yilgacha rivojlantirish" Konsepsiyasi qabul qilingan. Unda ta'kidlanishicha, "O'zbekiston Respublikasining yoshlarga oid davlat siyosatini 2025 yilga rivojlantirish konsepsiyasi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va qarorlari, Hukumat qarorlari, Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2030 yilgacha Barqaror rivojlanish maqsadlari, 2030 yilgacha mo'ljallangan "Yoshlar strategiyasi", Yoshlar manfaatlari bo'yicha butunjahon harakatlar dasturi, 2020 yil dekabr oyida tashkil etilgan "O'zbekiston yoshlari" forumida yoshlarga oid davlat siyosatini yangi bosqichga olib chiqish bo'yicha belgilangan vazifalar asosida ishlab chiqildi. Bu bilan Vatanni himoya qilish, uni asrash to'g'risidagi zamonaviy tushunchalarni, dunyoqarashni, mazkur masala bo'yicha shaxsiy e'tiqodni shakllantirish va mustahkamlab borish, yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlash, ularning ma'naviy-ruhiy tayyorgarliklarini oshirishga yordam beruvchi ta'lim-tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish amalga oshiriladi. Shu bilan birga, yoshlarda Vatanga daxldorlik hissini kuchaytirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 23 fevraldagi 140-sonli Qarori bilan tasdiqlangan "Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash konsepsiya"si qabul qilindi. Konsepsiyaning 2-bob 6-bandida yoshlarni milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning qalbi va ongiga Vatan himoyasi sharaflari va muqaddas burch ekanligini singdirish, qadimiy tariximiz va madaniyatimiz, jonajon Vatanimizning mustaqilligi va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlarimiz bilan faxrlanish, ularga munosib bo'lish tuyg'usini shakllantirish, milliy armiyamizning qudratini va salohiyatiga bo'lgan ishonchni kuchaytirish masalasi ko'rib chiqilgan[4]. Ijtimoiy taraqqiyotga ko'ra hozirgi vaqtda jismoniy kuch yoki qurol mahorati emas, balki insonning intellektual qobiliyatlari tobora muhim rol o'ynamoqda. Natijada harbiy madaniyatni rivojlantirish jarayoni tobora tezlasha boshladi.

Tadqiqotchi olimlar fikricha, "Ta'lim insonni rivojlantirishning eng muhim omili sifatida har qanday mamlakatda hozirgi davr uchun munosib bo'lgan aholi turmush darajasi va sifatiga erishish, ish bilan samarali bandlikni ta'minlash, barqaror rivojlanish, ijtimoiy tengsizlik darajasini pasaytirish, fuqarolik jamiyati tarkibini mustahkamlash; inson huquqlariga rioya etish va ularni samarali amalga oshirish, shaxsning imkoniyatlarini to'la va har taraflama ro'yobga chiqarish uchun shart-sharoitlar yaratish kabi bir qator iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va gumanitar muammolarni hal qilishga katta ta'sir ko'rsatadi"[5:13].

Harbiy madaniyat shakllanishi harbiy ta'limning o'rni muhim hisoblanadi. Chunki, harbiy madaniyat-bu harbiy jamoada yaratilgan va faoliyat ko'rsatadigan rasmiy va norasmiy madaniyatlar majmui bo'lib, ularning har biri moddiy va ma'naviy tarkibiy qismlardan, shu jumladan

qiyamat-me'yoriy, ma'naviy, mafkuraviy va ramziy elementlardan iborat bo'lib, harbiy faoliyatni rag'batlantirish va tartibga solishni ta'minlaydi. Ba'zi tadqiqotlarda harbiy madaniyat harbiy fanning bir qismi, ya'ni o'qitish va tarbiyalash jarayonida xodimning ongida mustahkamlangan bilimlar to'plami sifatida e'tirof etiladi. "XVIII asr oxiriga kelib harbiy tarix va harbiy fan harbiy bilimlardan mustaqil fanlar sifatida paydo bo'ldi. Shu bilan bir qatorda uning nazariyalari, ta'limotlari, shuningdek, urush va armiya bo'yicha amaliy tadqiqotlar kiritila boshlandi. Yigirmanchi asrning ikkinchi yarmida pedagogika va sotsiologiya, urushning umumiy nazariyasi, strategiya va taktika nazariyalari, armiya qurilishi, kadrlar tayyorlash va o'qitishning aniq farqlari ajratila yuoshlandi"[6]. Ko'rinib turibdiki, yoshlarni harbiy madaniyatini oshirish uchun ularni o'qitish, ularni muayyan normalar, qadriyatlar va xulq-atvor qoidalari bilan tanishtirish an'anaviy ravishda olingan bilimlarning bir qismi ekan.

"Ilmiy-pedagogik tahlillar va emperik o'rganishlarimiz, oliy harbiy ta'lim muassasalarida bo'lajak ofitserlarning mavjud kasbiy tayyorgarlik darajasi bugungi zamonaviy sharoitda ularning kasbiy mahorati va kompetentligiga qo'yiladigan talablar tizimiga to'la mos kelmasligini ko'rsatdi. Shu boisdan, tadqiqotlar davomida bo'lajak ofitserlarning kasbiy kompetentligi tuzilmasi aniqlandi. Mazkur tuzilmada bo'lajak ofitserlarning kasbiy kompetentligini takomillashtirish mazmuni tayanch kasbiy kompetensiyalar (ijtimoiy-huquqiy, ma'naviy-axloqiy), kasbiy shaxsiy sifatlar (strategik mobillik, tezkor-taktik moslashuvchanlik, harbiy emotsional barqarorlik, tolerantlik, vatanparvarlik) elementlari, harbiy-kasbiy kompetensiyalar, shuningdek, kreativlik darajasini o'zida aks ettiruvchi sohaga oid integral kasbiy ko'nikmalarning o'zaro aloqadorligida takomillashib borishi tavsiflandi"[7:15]. Bundan ma'lum bo'ladiki, harbiy madaniyatni shakllantirishda ta'lim yetakchi o'rinda turar ekan.

Soha mutaxassisleri fikricha hozirgi globallashuv jarayoni yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning an'anaviy va zamonaviy usullaridan samarali foydalanib o'qitishquyidagi usullardan iborat.

1. Targ'ibot usuli. Vatanparvarlikning tarbiyaviy-axloqiy mazmuni va bu borada mamlakatimizda olib borilayotgan jarayonlarning ilmiy-nazariy asoslarini, ularning yangi-yangi qirralarini mukammal ochib berishdan iborat. Shu bois harbiy vatanparvarlik tuyg'usini yoshlarga sodda, lo'nda qilib tushuntirib berish, ularni yangi hayot, zamon talablariga javob beradigan jamiyat qurilishining faol va jo'shqin ishtirokchilariga aylantirishdan iborat.

2. Jamoaviylik usuli. Bugungi kunda Qurolli Kuchlarimizning umumiy jangovar shayligi birlashma, qo'shilma, qism va bo'linmalarning jangovar shayligi darajasi bilan belgilanadi. Harbiy bo'linmalar o'z ichki

tuzilmasiga ko'ra, faoliyat yuritishi qat'iy belgilangan ijtimoiy guruhni ifodalab, harbiy xizmatchilarning umumiy majburiyatlari va ular o'rtasidagi xizmat munosabatlari, ichki tartib-qoidalar, mansabdor shaxslarning majburiyatlari, kundalik hamda maishiy sharoitlar, harbiy xizmatchilarni ishga joylashtirish, ichki xizmatni olib borish masalalari Intizom hamda Ichki xizmat Nizomlarining asosiy holatlarida qat'iy belgilab berilgan.

3. An'anaviylik usuli. Harbiy an'ana armiyada harbiy xizmat jarayoni jangovar vazifalarni bajarish, shaxsiy tarkibni tayyorlash, harbiy xizmatchilarning kundalik turmushi bilan bog'liq bo'lgan, tarixan shakllangan, avloddan avlodga o'tuvchi g'oya, qoida, urfodat, xulq-atvor me'yorlarida namoyon bo'ladi. Qurolli Kuchlarda harbiy an'analar tizimi harbiy faoliyatning asosiy uch sohasini: jangovar an'analar; harbiy turmush an'analar; ta'lim-tarbiyaviy an'analarni qamrab oladi.

4. Qadriyatlar ustuvorligi usuli. Harbiy xizmatchilarda milliy qadriyatlarga, ilg'or an'analarga, axloqiy tamoyillarga, yuksak madaniyatga sodiqlik kabi insoniy fazilatlarini hosil qilmasdan turib vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirib bo'lmaydi. Chunki O'zbekistonning qariyb 30 yillik mustaqil taraqqiyot yo'liga nazar tashlansa, vatanparvarlikni ro'yobga chiqarish, mard va jasur avlodni voyaga yetkazishga oid keng ko'lamlil ishlar amalga oshirilganini ko'rish mumkin. O'zbekistonda barpo etilayotgan fuqarolik jamiyatining asosiy maqsadi ham Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligiga befarq bo'lmagan avlodni shakllantirishdan iborat. Bunda milliy va umuminsoniy qadriyatlar pragmatik asos bo'lib xizmat qiladi.

5. Zamonaviylik usuli. Qiyinchiliklar, to'siqlar, nomutanosibliklar, hatto jinoyiy harakatlarning oshib borishi ham sof vijdonli kishi qalbida Vatan tuyg'usini, agar u chuqur e'tiqodga aylangan bo'lsa, o'chirolmaydi. Rang-barang maqsad va manfaatlariga ega ijtimoiy guruhlar mavjud ekan, umummaqsadni turlicha, goho bir-biriga zid tarzda idrok etish ham saqlanib qoladi. Yangi-yangi avlodlarning tug'ilishi, hayot sahnasiga chiqishi jamiyat oldiga yangi-yangi muammolarni ko'ndalang qo'yaveradi; aynan ushbu uzluksizlik, tadrijiylik ijtimoiy hayotning ham uzluksiz, tadrijiy davom etishini ta'minlaydi"[8:6]. Bundan tashqari harbiy pedagogika pedagogikaning ko'pgina boshqa sohalaridan yuqori ma'naviy-ruhiy sifatlarni, tayyorgarlik, qobiliyat va qobiliyatni talab qiladigan mas'uliyatli vazifalarni hal etish bilan bog'liq bo'lgan tarbiya, o'qitish, ta'lim, o'qitish ob'ektlarining (sub'ektlarining) haqiqiy harbiy kasbiy faoliyatga bevosita jalb etilishi bilan ahamiyatlidir.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023 yil 8-noyabrdagi "Ta'lim muassasalarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni tashkil etish tartibi to'g'risidagi Nizomni tasdiqlash haqidagi" VMQ-591-son Qarori "mamlakatimizda yoshlarni vatanparvarlik ruhida

tarbiyalash, ularni Vatan himoyasiga doimo shay turishga hamda harbiy xizmatni o'tashga tayyorlash ishlarini yuqori saviyada tashkil etish maqsadida"[9] qabul qilindi. Bu esa harbiy madaniyat shakllanishi va uning ta'limdagi o'rni qo'yidagi muhim jihatlari bilan amalga oshirilishi uchun chaqiriqqacha bo'lgan yoshlarni pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish vazifasini qo'yadi.

Xususan "Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani" Milliy o'quv dasturiga ko'ra "Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'quv predmetini o'qitishda o'quvchilarga harbiy qasamyod, harbiy ish asoslarini, zaruriy harbiy bilimlarini va amaliy ko'nikmalar, shuningdek, harbiy chiniqish, ruhan bardam bo'lish, fuqaro himoyasi va tibbiy bilim asoslarini egallash hamda ularni hayotda qo'llay olish layoqatini shakllantirish ko'zda tutilgan.

Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarda fanga oid kompetensiyalar bilan birgalikda tayanch kompetensiyalar shakllantirilishi belgilab berilgan. Tabiiy va iqtisodiy fanlar bloki yo'nalishidagi fanlari orqali o'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish ular o'zlashtirgan bilimlari asosida yegallagan ko'nikma va malakalarini turli vaziyatlarda qo'llay olishga qaratilishi maqsadga muvofiq.

Jumladan, **kommunikativ kompetensiyalarni** shakllantirishda davlat tili, horijiy tillarni o'zlashtirishda mustaqil, ijodiy fikrlash, amaliy mashg'ulotlarni o'zaro bajarishda, ijodiy loyiha ishlarini bajarish malakalarini shakllantirishda, yozma va og'zaki ravon bayon etish malakalarini shakllantirishda amaliy fanlarga oid atamalarni to'g'ri talafuz qilish, izohlab berish hamda erkin muloqot qilishga o'rgatish zarur.

Fanlarni o'qitishda **axborot bilan ishlash kompetensiyasini** samarali rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiruvchi zamonaviy axborot telekommunikatsiya vositalaridan muntazam foydalanish zarur. Bunda o'quvchilarni fanga oid axborotlarni turli manbalardan izlash, tahlil qilish va axborot havfsizligiga rioya qilgan holda axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda mobil qurilma (telefon, planshet va boshqa gadjetlar) lardan foydalanish tavsiya etiladi.

O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirishda umuminsoniy fazilatlariga ega bo'lish, Vatanni sevish, huquqiy, iqtisodiy bilimlarga ega bo'lish, yangiliklarga intilish va o'zlashtirgan nazariy bilimlari asosida mustaqil qaror qabul qilishga, jamiyatda ro'y berayotgan progressiv va innovatsion o'zgarishlardan xabardor bo'lish hamda ulardan kundalik hayotda foydalana olishga o'rgatish zarur.

Ijtimoiy-emotsional va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishda fuqarolik burch, ijtimoiy va siyosiy rivojlanish, favqulodda vaziyatlar, ekologik muammolar haqida bilimlarga ega bo'lish hamda badiiy va san'at asarlarini tushunish hamda ularni asrashda tashkilotchilik xislatlarini rivojlantirishdan iborat"[10:6]. Natijada yoshlarda vatanga xizmat qilish

uchun zarur bo'lgan kompetensiyalari shakllanishga sabab bo'ladi. Mazkur jihatlar, o'z navbatida, harbiy ta'lim muassasalari oldiga intellektual jihatdan yetuk, strategik va tahliliy fikrlashga qodir, kasbiy kompetentligi yuqori darajada shakllangan yoshlarni tayyorlashning samarali tizimini yaratish bilan bog'liq ustuvor vazifalarni qo'yadi. Emperik izlanishlar shundan dalolat berdiki, harbiy ta'lim tizimidagi fan dasturlari hamda ishchi o'quv dasturlarini amalga tadbirig'i bo'lajak yoshlarning kasbiy kompetentligini takomillashtirishdagi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'z navbatida "Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Hukumat qarori (267-son, 29.06.2023 y.) qabul qilindi. Qaror bilan 2023-2027 yillarda yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish konsepsiyasi hamda uni amalga oshirish bo'yicha "Yo'l xaritasi" amalga oshirishga xizmat qiladi.

"Konsepsiyada belgilangan tadbirlar quyidagi 5 bosqichda amalga oshiriladi:

- 1-bosqich (3–7 yosh);
- 2-bosqich (7–10 yosh);
- 3-bosqich (11–17 yosh);
- 4-bosqich (18–21 yosh);
- 5-bosqich (22–30 yosh).

Qarorga ko'ra, jumladan, quyidagilar amalga oshiriladi;

*Birinchi*dan, mahallalardagi kam ta'minlangan va ehtiyojmand oilalardagi yoshlarni qo'llab-quvvatlash hamda ularga ijtimoiy yordam ko'rsatish maqsadida "Ezgu amal" sahovat karvonlari tashkil etiladi;

*Ikkinchi*dan, "Amir Temur izdoshlari", "Jaloliddin Manguberdi vorislari" harbiy-sport musobaqalari o'tkaziladi;

*Uchinchi*dan, yoshlar o'rtasida 4 bosqichda (mahalla – tuman – viloyat – respublika) "Shunqorlar" hamda "Vatanparvarlar" harbiy-sport musobaqalari o'tkaziladi"[11].

Harbiy madaniyatda ta'lim deganda, harbiy xizmatchilarning kasbiy mahoratini oshirish, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim jarayonini anglaymiz. Bu ta'lim jarayoni harbiy xizmatning o'ziga xos talablari va harbiy xizmatchilarning o'ziga xos turmush tarzi bilan bog'liq bo'lib, quyidagi xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin:

Maqsadlilik: Harbiy ta'limning asosiy maqsadi harbiy xizmatchilarni yoki yoshlarni kasbiy mahoratga ega bo'lishin ta'minlash, o'z vatanlarini himoya qilishga tayyorlashdir. Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, "Vatanparvarlik fenomeni noyob, kam uchraydigan hodisa hamda buyuk, daho yo'l boshchi, yetakchiga nisbatan ishlatilishi haqidagi fikr ilgari suriladi. Shu ma'noda, vatanparvarlik fenomeni (yunoncha phainomenon – yuz beruvchi degan ma'noni anglatib, mohiyat yoki hodisaning ifodasi yohud namoyon bo'lishidir)ning ma'naviy-axloqiy

merosdagi in'ikosi ijtimoiy-tarixiy hayotda tub burilish yasagan, xalqning erki, ozodligi va kelajagini ta'minlash yo'lidagi kurashning yo'l boshchisi hamda bu faoliyatning axloqiy namunasi sifatida namoyon bo'lgan shaxslar siyosati bilan belgilanadi. Yovuz bosqinchilar va istilochilarga qarshi kurashgan Shiroq, Spitamen, Mahmud Torobiy, To'maris, malika Qabaj xotun kabi qahramonlar vatanparvarlik fenomeni timsollaridir"[12:13].

Kasbiy yo'nalish: Harbiy ta'lim harbiy xizmatning turli yo'nalishlariga moslashtirilgan bo'lib, harbiy xizmatchilarning kasbiy mahoratini oshirishga qaratilgan. "Olimlarning fikricha, inson faoliyati davomida eng zarur bo'lgan kompetensiyalar ichida kommunikativ kompetensiya alohida ahamiyat kasb etib, u boshqa kasbiy kompetensiyalarni egallash uchun ham xizmat qiladi. Umuman olganda, ta'lim va tarbiya sohasida bugungi kunda keng joriy qilinayotgan kompetensiyaviy yondashuv ushbu jarayonning samarali natijasini ta'minlash uchun xizmat qiladi"[14:5].

Amaliylik: Harbiy ta'limda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga katta e'tibor beriladi. Faylasuf va notiq sitseronning ta'kidlashicha, "notiq amaliy ko'nikma va malakani aynan katta yig'ilishlarda (maydonda, Rim shahrining siyosiy va madaniy hayoti markazida) shakllantirsa"[15:81], Kvintilian uchun esa ta'lim tizimi markazi – bu ritorika maktablaridir. Kvintilianning "Ritorik nasihatlarining 12 kitobi"da "fuqarolik va sud notig'ini tarbiyalashning mukammal tizimi taqdim etiladi. Notiq tarbiyasi jismoniy va ruhiy tarbiyaga bo'linib, o'z ichiga jismoniy madaniyat va tillarni o'zlashtirishni, huquq va falsafani, nutqni ixtiro qilish, uni tahlil qilish kabi amaliy mashg'ulotlarni qamrab oladi"[13:78]. Kvintilianning ushbu "Nasihatlari" asosida ta'lim va tarbiya tizimi ishlab chiqildi va pedagogika fanining ilmiy asoslarining yaratilishiga turtki bo'ldi.

Intizom va tartib: Harbiy ta'lim jarayonida yoshlarni qat'iy intizom va tartibga rioya qilishni talab etadi. Bu esa pedagogik muloqot ta'lim jarayonini tashkil etish omili sifatida asosan ikki modelda amalga oshiriladi:

1. An'anaviy model – o'quv-intizomiy.
2. Shaxsga yo'naltirilgan.

"Muloqotning o'quv-intizomiy modeli XX asrning 70-yillarida shakllangan bo'lib, unga ko'ra o'quv jarayonining asosiy maqsadi o'quvchini bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishga qaratilgan. O'zaro munosabatlarda "Menga qarab bajar" shiori ustun bo'lgan. Ushbu modelga xos xususiyatlarning asosida muloqotning avtoritar uslubi yotadi.

Muloqot yo'llari: pand-nasihat, tushuntirish, talab, po'pisa, jazo, baqiriq.

Muloqot taktikasi: diktat yoki g'amxo'rlik shaklda bo'ladi.

Shaxsiy pozitsiyaga rahbariyat va nazorat organlarining talablarini bajarish bo'lib, unda muloqotning bunday usuli bola shaxsiga salbiy ta'sir etadi, unda

mustaqil bilim olish ko'nikmalarining shakllanishiga monelik qiladi. Bunday uslubga asoslangan pedagogik jarayon bugungi talablarga javob bermay qo'ydi. O'quvchi ushbu jarayonning passiv ishtirokchisi sifatida asosan tayyor holda unga o'qituvchi tomonidan uzatilayotgan ma'lumotlarni qabul qilib olish, esda saqlab qolish kabi samarasiz faoliyat bilan chegaralanib qolgan edi. Natijada unda yangi ma'lumotlarni mustaqil egallash, olgan bilimlaridan nostandart hayotiy vaziyatlarda foydalanish ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmas edi"[17:78].

Jamoaviylik: Harbiy ta'lim jarayonida harbiy xizmatchilar bir-birlari bilan hamkorlik qilishni, jamoaviy ruhda ishlashni o'rganadilar. Unga ko'ra, hamkorlik pedagogikasida o'quvchi va o'qituvchining o'zaro munosabati muloqot samaradorligini ta'minlashning garovidir - ikki kommunikant uchun umumiy bo'lgan yangi nimanidir ishlab chiqishdir. Pedagogik hamkorlik umumiy maqsadga va unga erishish istiqbollarini ko'rishga asoslangan. O'quvchining imkoniyatlariga ishonch birinchi o'ringa chiqishi kerak. Amerikalik faylasuf G.P. Graysning fikrlariga ko'ra, so'zlovchi va tinglovchining muvaffaqiyatli hamkorligi quyidagi qoidalar bilan ta'minlanadi:

1) *"Miqdor qoidasi:* "Sizning bayonotingiz kerak bo'lgandan ko'ra ko'proq (va kam bo'lmagan) ma'lumotni o'z ichiga olishi kerak. Hamma bilgan ma'lumotlarni aytish kerak emas"[18:52]. Mashhur olim D.I. Mendeleev shunday deb ogohlantirdi: "Faktlar bilan haddan tashqari yuklangan ma'ruza o'tinlar bilan to'lib – toshgan o'choqqa o'hshab o'cha boshlaydi". Axborot hajmini aniqlashda o'qituvchi semantik idrok qilish qonunlariga asoslanishi kerak: 7+2. Axborot birliklari sifatida semantik parcha yoki mikrotema hisoblanishi mumkin.

2) *Sifat qoidasi:* "Sizning so'zingiz haqiqiy ekanligiga ishonch hosil qiling". Axborot sifatiga pedagogik qarashlar uning *taniqlilik* xususiyatini aniqlash imkoniyatini beradi. Tadqiqotchilar o'quvchi uchun axborotning ma'lumlik darajasining uch xil turini keltirib o'tadilar:

- 1 - darajali ma'lumlik - darslikda mavjud;
- 2 - darajali ma'lumlik – mutaxassisga ma'lum;
- 3 - darajali ma'lumlik - kamdan-kam hollarda.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, kamroq nufuzga ega bo'lgan o'qituvchilarning 9/10 qismi 1-darajali ma'lumotlarni beradi, ya'ni darslikni so'zlab beradi. Yuqori nufuzga ega o'qituvchilar esa 43 % gacha 2-darajali ma'lumotlarni beradi.

3) *Munosabatlar qoidasi:* mavzudan chetga chiqmang.

4) *Taqdimot uslubi qoidasi.* Graysning bu taqdimot uslubi bilan bog'liq. Bu diqqatni jalb qilish va uni saqlashga yordam berishi kerak. Nutq - bu harakat. Nutq vaqt va makonda chiziqli xarakterga ega. Bu o'qituvchi va o'quvchiining boshidan oxirigacha o'tishi kerak bo'lgan yo'li"[18:53] dir.

Harbiy madaniyat shakllanishi va uning ta'limdagi o'rnini harbiy xizmatga kirishdan oldin olib boriladigan ta'limni sifatini hamda harbiy xizmat davomida olib boriladigan ta'lim jarayonlarida namoyon bo'ladi. Buning asosiy sababi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Mudofaa doktrinasi, "Mudofaa to'g'risida"gi, "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi qonunlarini, Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini safarbarlik chaqiruv rezervida harbiy xizmatni o'tashni tashkillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorini asosiy talablarini, mohiyatini o'rganish;

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarning asosiy vazifalarini, harbiy xizmatning ahamiyatini, Vatanga qasamyodni va O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Umumharbiy Nizom talablarining mohiyatini tushunish;

harbiy-vatanparvarlik ruhida, harbiy soha bilan aloqador bo'lgan davlat xizmati turlarida faollik ko'rsatish, tinch va harbiy sharoitda harbiy burchga sadoqatli bo'lish, ularda o'z yurti va xalqi taqdiri uchun yuksak mas'uliyat va javobgarlik kabi muhim xususiyatlarni shakllantirish;

milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash, Vatani mustaqilligi va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlar bilan faxrlanish, ularga munosib bo'lish tuyg'usini shakllantirish, milliy armiya qudrati va salohiyatiga bo'lgan ishonchni kuchaytirish;

favqulodda vaziyatlarda harakatlanish, zaruriyat tug'ilganda o'ziga hamda yon atrofida qilargalarga birinchi tibbiy va boshqa zaruriy amaliy yordam ko'rsatish ko'nikmalari shakllantirish"[10:8] dan iboratdir. Bundan maqsad nafaqat jismoniy balki ruhiy baquvvat bo'lishni ta'minlashdir. Zero jahon tajribasi ham shundan dalolat beradi. Ya'ni "...Yaponiya Til va nutq dasturi yaponcha vatanparvarlik g'oyasini targ'ib qilib, harbiy ustunlik emas, intellekt ustunligi, notiqlik ustunligi, tartib-intizom va mehnatga munosabat ustunligiga asoslangandir. Bu o'z navbatida mamlakatni dunyoda ishlab chiqarish va savdo sohalarida birinchi o'ringa olib chiqdi"[13:30].

Xulosa

Xulosa sifatida ta'kidlash lozimki, Respublikamiz ta'lim tizimida ham bo'lajak mutaxassislarini mustaqil ijtimoiy munosabatlarga tayyorlash, ularda o'z Vatanga muhabbat, yuksak ma'naviyatli shaxsni shakllantirish, madaniyatlararo bag'rikeng fuqaroni tarbiyalash masalalariga katta e'tibor qaratilmoqdaki, bu uzluksiz ta'lim tizimida chaqiriqqacha yoshlarni tayyorlash fanini tadbiq etish, bo'lajak mutaxassislarining kommunikativ va ritorik kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish kabi vazifalarni amalga oshirishni taqozo etadi. Olib boriladigan ta'limning natijasida shaxsning harbiy madaniyati va kasbiy mahoratini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa harbiy madaniyatda ta'limning muvaffaqiyatli xizmat qilishi, o'z vatanlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон траққиёт стратегияси. Тошкент. "Ўзбекистон". 2022. – Б 387.
2. Кун Т. Структура научных революций. М.: «АСТ», 2020. — С 89. (Умумий 320 с.)
3. Самадов А. А. Ўзгарувчан таълим парадигмаси шароитида ҳарбий таълим ўқитувчисининг касбий маҳоратини такомиллаштириш мазмуни. Таълим ва инновацион тадқиқотлар (2022 йил № 12) – Б 121.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 23 февраль куни тасдиқланган "Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш концепция" Ватанпарвар газетасининг № 9 (2760) – сони, 2018 йил 2 март.
5. Салимов А.А. Таълим соҳасида инсон тараққиёти концепциясининг асосий йўналишлари. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. –Самарқанд: 2019. –Б.13.
6. Кикнадзе В.Г. Эволюция, философские проблемы и роль военной науки // Военно-исторический журнал. № 4. 2009. <http://history.milportal.ru/archiv/voenno-istoricheskij-zhurnal-2009-g/voenno-istoricheskij-zhurnal-4-2009-g/>
7. Алимардонов З.Ш. Олий ҳарбий таълим муассасаларида бўлажак офицерларининг касбий компетентлигини такомиллаштириш. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. Самарқанд. 2019. – Б 15.
8. Ташматов Б.Х. Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Қўмондони Ҳарбий ватанпарварлик-юксак ишонч ва садоқат. Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти ахборотномаси. – 2018. – № 2 – Б 6.
9. www.lex.uz. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 8-ноябрдаги "Таълим муассасаларида чақирувга қадар бошланғич тайёргарликни ташкил этиш тартиби тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақидаги" ВМҚ-591-сон Қарори.
10. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги Чақирувга қадар бошланғич тайёргарлик фанининг миллий дастури. – Б 6.

Takliflar. O'g'il bola o'quvchilarda chaqqonlik va tezkorlik sifatlarini rivojlantirish juda muhim hisoblanadi. Shuning uchun o'quvchilarning jismoniy tarbiya darslarini takomillashtirish, xarakterli o'yinlarni joriy etish, o'quvchilarning reaksiya tezligini tekshiruvchi testlardan

foydalanish, ularning jismoniy faolligini oshirish bo'yicha tavsiyalar berish, jismoniy faolligini rag'batlantirish va jismoniy faollikni targ'ib qiluvchi tadbirlarni tashkil etish hamda ularda sog'lom turmush tarzini shakllantirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Аулик, И. В. Определение физической работоспособности и клиника и спорте // Москва, 1990. – 192 с.
2. Альбицкий В. Ю., Антонова Е. В., Баранов А. А., Бондарь В. И., Волков И. М., Зелинская Д. И. Методические рекомендации по изучению заболеваемости детского населения // Москва, 2009. – 40 с.
3. Бальсевич В. К. Онтокинезиология человека // Москва. – Изд-во «Теория и практика физической культуры», 2000. – 275 с.
4. Рахимов М. И. Показатели физического развития детей и подростков 5–16 лет // Филология и культура. – 2011. – №24. – С.57–59.
5. Сафронов А. А., Арисланов И. Т. Динамика физического развития и физической подготовленности учащихся 5–6 классов // Молодой ученый. – 2013. – №7. – С.455–458.
6. Халилов Э. Х., Зайнобиддинов А. Э., Хушматов Ш. С., Жисмоний машклар физиологияси // Андижон, 2020. 145-156-Б.
7. Тажибаев С. С. Ёш боксчиларни тайёрлаш тизимида ҳаракатли ўйинларни қўллаш методикаси // Автореферат дисс. ... к. пед. н. – 2017. – С.4–54
8. https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:DiAUaWN1MvYJ:scholar.google.com/+Xolmirzayeva+M.A&hl=ru&as_sdt=0,5
9. https://scholar.google.com/scholar?cluster=4435849169321220257&hl=ru&as_sdt=0,5&scioq=Akbarova+Barchinoy

MUNDARIJA *** СОДЕРЖАНИЕ *** CONTENTS

FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI

01.00.00 - ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ НАУКИ

PHYSICS AND MATHEMATICS

Колебания стержней с вязкоупругими свойствами.	
T.Mavlonov, B.Yuldashov, A.Rayimov.....	4
Qalay oksidi qatlamlaridan kremniy asosli geterostrukturalar olish texnologiyalarini yaratish va elektrofizik xususiyatlarini o'rganish.	
N.Sultanov, M.Madraximov, Sh.Axmadjonova.....	8
Strukturaviy tabiatning I guruh elementlari bilan biriktirilgan nanokristalli CDTE plyonkalarining fotoelektrik xususiyatlariga ta'siri.	
Sh.Abdullayev, S.Otajonov, J.Boqirov, Sh.Ibragimova.....	12
Vaqt bo'yicha besel operatori qatnashgan chegaraviy masalani taqribiy yechish.	
E.Islamov.....	17
Quyosh panellarining maksimal samaradorlik bilan ishlash vaqtini aniqlash.	
J.Egamov, G.Isoqboyeva.....	26
The effect of inhomogeneity on the efficiency of semiconductor photodetectors.	
K.Onarkulov, G.Jo'rayeva.....	29
Deh-X seriyali donor va L8-BO akseptor asosidagi faol qatlamlarning optik xossalari.	
F.Ro'ziyev.....	33
О решение второй краевой задачи для неоднородного уравнения третьего порядка с кратными характеристиками в трёхмерном пространстве.	
A.Xamitov.....	40
Diod va tranzistor tuzilmalarning temperaturaviy sezgirligi.	
O.Kodirov.....	46
Kadmii selenid nanokristalli tizimlarining elektr xususiyatlarining xarakteristikasi.	
B.Tuychiboyev.....	49
Yarimo'tkazgichlarda zaryad tashuvchilar konsentratsiyasining tunnel ehtimoligiga bog'liqligi.	
M.Dadamirzayev, A.G'aniyeva.....	54
Kuchsiz magnit maydonida ikki o'lchovli elektron gazning magnit kirituvchanligi va konsentratsiyasining sonli va analitik tahlili.	
P.Baymatov, B.Abdulazizov, X.Obidjonov, O.Yunusov, A.Saydaliyev, Z.Rustamov.....	58
Kukunli texnologiya asosida olingan polikristall kremniy plastinalarining solishtirma qarshiligini sintirlash parametrlariga bog'liqligi.	
R.Aliev, E.Muxtarov, M.Nosirov.....	62
Fluorimetrik usulda o'simlik navlarining viltga chidamliligini aniqlash.	
Sh.Ernazarov.....	68
Maktablarda fizika fanini o'qitishda virtual laboratoriyalardan foydalanish.	
D.Toxirova, B.Shahobiddinov, O.To'xtabayev.....	72
Trigonometrik funksiyalarning kelib chiqish tarixi.	
K.Kodirov, M.Ro'zиков.....	75
Heteromolecular structure formation in binary solutions of dimethylformamide-water and tetrahydrofuran-water: ftir and refractometry.	
D.Bozorova, Sh.Gofurov, O.Abdiraimova, A.Shiknazarov, Z.Kadirova, A.Kokhkarov, M.Ziyayev, O.Nigmatov, O.Ismailova.....	78
Ikki tomonlama sezgir quyosh elementining optimal p-soha (baza) qalinligini aniqlash.	
R.Aliev, M.Komilov, S.Aliyev, A.Mirzaalimov, N.Mirzaalimov.....	83
Motion of magnetized particles around a rotating kerr-mog black hole: dynamics and analysis.	
I.Nishonov, L.Sobirova, F.Shaymanova, O.Xoldorov, M.Javkanov.....	88
Tm nishonini vismut klaster ionlari bilan bombardimon qilinganda ion-foton emissiyasini tadqiq qilish.	
G.Kaxramonova.....	93
Исследование космологической эволюции и ограничений в f(t) телепараллельной гравитации.	
Ф.Холмурадов, Б.Абдулазизов.....	97
Fizika fanining o'qitilishida it texnologiyalardan foydalanishning samarali usullari.	
Sh.Abduraxmanova, B.Shahobiddinov, O.To'xtabayev.....	102
Magnit maydondagi p-n o'tishli diodlarga xaroratning ta'siri.	

G.Majidova, F.Muxitdinova, Sh.Malikov.....	106
Kvant o'raning energetik holatlar zichligiga deformatsiyaning ta'siri.	
M.Dadamirzayev, U.Erkaboyeva.....	110
Uchta qo'zg'almas nuqtali p-adik (1, 2)-ratsional dinamik sistemalar.	
I.Sattarov, F.Eshondedayev.....	113
Finding and describing the branches of an algebraic curve in two dimensions.	
Sh.Kurdashov.....	117
Анализ перспективы разработок и исследование оптических материалов для лазерных системах.	
К.Рузиев.....	123
Модифицирование хромомолибденовой стали для повышения механических свойств.	
А.Хасанов, У.Халикулов, Б.Абдулазизов.....	127
Aylanma konusning tekislik bilan kesimi va uning ba'zi xossalari.	
В.Мамадалиев, К.Топвoldiyev.....	134

KIMYO FANLARI

02.00.00 - ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

CHEMICAL SCIENCES

"Alinab" va "Asnabali" yangi oziq-ovqat qo'shilmalarining antioksidant faolligini o'rganish.	
I.Asqarov, N.Razzakov.....	140
Phragmites communis trin. o'simligidan nitratli usulda texnik selluloza ajratib olish.	
M.Mahmudov, G'.Mamajonov, D.Vohobov.....	144
Krotonilidenimin-O-Benzoy kislotaning ruxli tuzi yordamida barqarorlashtirigan polivinilxlorid kompozitsiyasining termik tahlili.	
N.Nazarov, H.Beknazarov, G.Mirzoyeva.....	149
Cannabis Sativa l o'simligidan tola olish.	
I.Mamatvaliyev, A.Abdumajidov, I.Nabiyeva.....	152
Etilendiammoniy geksaxlorostannat(IV) sintezi, kristall tuzilishi, hirshfeld sirt tahlili.	
E.Samandarov, A.Ibragimov, Y.Yakubov, C.Balakrishnan.....	156
Gossipol komplekslarida "mehmon" va "mezbon" molekulalararo ta'sirlashish energiyalari.	
A.Yeshimbetov, X.Xodjaniyazov, J.Ashurov, B.Ibragimov.....	162
Rux oksidi asosida ftalotsianin pigmentini sintezi.	
G.Mirzoyeva, J.Fayziyev, N.Nazarov.....	167
Centaurea belangeriana o'simligining kimyoviy tarkibi va tibbiyotda qo'llanishi.	
Sh.Ergashev, B.Komilov, K.Eshbakova, Sh.Sulaymonov.....	171
Mahalliy xomashyolar asosida tayyorlangan quruq qurilish aralashmalarining xossalari.	
X.Zokirov, O.Abdullayev, Y.Toshmatov, B.Abdulazizov.....	177
Nps-Fertilizers based on ammonium niteretre milt, kyzylkum phosphorite powder and phosphogypsum.	
O.Ro'ziyeva, A.Mamataliev, I.Bozorov, Sh.Namazov.....	181
Gidroksibenzoy kislota, aminopropion kislota, imidazol, pirazol asosida sintez qilingan moddalarning kvant kimyoviy xossalari va biologik faolligi.	
G.Sadullayeva, L.Niyazov.....	187
Potassium-containing limber-ammonium nitrate based on ammonium nitrate fuel, dolomite mineral and potassium chloride.	
J.Kushokov, A.Mamataliev, M.Quchqarov, S.Buriev, Sh.Namazov.....	190
Karbamid suyuqlanmasiga etilsellyuloza qo'shilishi bilan eruvchanligi barqarorlashgan donador karbamid olish.	
K.Raximov, N.Usanbayev, A.Saydullayev, H.Atabayev.....	195

BIOLOGIYA FANLARI

03.00.00 - БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

BIOLOGICAL SCIENCES

Poligenomli murakkab duragaylarning F₁₋₂ avlodlarida 1000 dona chigit vazni belgisining irsiylanish va o'zgaruvchanlik ko'rsatkichlari.	
B.Gapparov, Q.Xaliqov, B.Oripova, O.To'rayev, T.Maxmudov, D.Komilov, F.Kushanov.....	202
Qarshi vohasi sharoitida Rosmarinus Officinalis L. (lamiaceae) turining morfobiologik xususiyatlari.	
M.Nasriddinova, D.Xo'jayev.....	207
G'alla ekinlarida tarqalgan arpaning sariq paknalik virusi-mav shtammini polimeraza zanjir reaksiya usulida aniqlash.	
T.Maxmudov, B.Adilov, Z.Qodirova, Z.Ziyayev.....	211

Xo'jamushkentsoy havzasi quruqlik mollyuskalarining faunasi va ekologiyasi.	
A.Karimqulov.....	216
Stol tennisi bilan shug'ullanuvchi 7 sinf qiz bolalarning jismoniy rivojlanishi ko'rsatkichlari.	
B.Akbarova.....	219
Sug'oriladigan tuproqlarda mikroelementlar migratsiyasi va geokimyosi.	
A.Turdaliyev, A.Axmadjonov, S.Egamberdiyeva.....	222
Молочнокислые бактерии - продуценты биосурфактантов.	
И.Саидова, Д.Амирсайдова, Г.Бекмуродова, Б.Алимова, Ш.Миралимова, О.Пудатова, А.Махсумханов.....	227
Study of the distribution of endemic species of the genus <i>allium</i> l. In the nuratau mountain range.	
D.Azimova, D.Esanqulova, M.Sharipova, A.Sindorov, A.Raxmataliyev, Z.Yusupov.....	233
Samarqand hududi dorivor o'simliklar chang donalarining morfo-anatomik xususiyatlari.	
A.Nozimova, H.Haydarov, Z.Jumayeva.....	243
Jinnidaryo atrofida quruqlik qorinoqli mollyuskalarning tarqalganlik holati.	
Y.Orziyeva, B.Davronova.....	247
Mosh (<i>Phaseolus aureus piper</i>) navlarini tipik bo'z tuproqlarda takroriy ekin sifatida ekilganda barg rivojlanishi.	
X.Idrisov, B.Ibragimov, F.Yoqubova, H.Rustamova.....	250
Sukkulentlar va ulardan foydalanish istiqbollari.	
N.Kuchkarov, O.Imomov.....	253
Sertikan bo'tako'z - <i>Centaurea iberica trev.</i>ning dorivorlik xususiyatlari va etnobotanik ma'lumotlari.	
A.Eshonkulov, R.Chorikulov.....	257
Значение эндофитных грибов в жизни человечества.	
X.Абдурашидова, Ф.Тухтабаева, Д.Туйчиева.....	260
Sirdaryo viloyatida yetishtirilgan bug'doy donining kleykovina sifati va uning miqdorini aniqlash.	
O'.G'ofurova, F.Raxmatullaeva.....	264

ТЕХНИКА ФАНЛАРИ

07.00.00 - ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ TECHNICAL SCIENCES

Meva va sabzavotlarni gaz muhitida saqlash usullari.	
E.Yulchiyev, L.Yunusova, Sh.Xasanova, M.Maxkamova.....	268

TARIX FANLARI

07.00.00 - ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ HISTORICAL SCIENCES

Jamiyat ma'naviy hayotida tarixiy ong va xotiraning o'rni.	
B.Mallabayev.....	271
O'zbekistondagi milliy madaniy markazlar faoliyati tarixi va ularning ijtimoiy asoslari.	
B.To'xtasinov.....	275
К истории каратегинских кыргызов.	
M.Ташалиева.....	279
О символике пояса в рипшанском ритуале профессиональной инициации.	
Л.Соколова.....	284
Mato ishlab chiqarish texnologiyalarining yevropa-osiyo hunarmandchiligida o'zlashtirilishiga doir.	
A.Erqo'ziyev.....	289

FALSAFA FANLARI

09.00.00 - ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ PHILOSOPHICAL SCIENCES

Raqamli muhit genezisi va evolyusiyasi.	
D.Raxmatullayev.....	292
Radikalizmning vujudga kelishi hamda uning jahon hamjamiyati va davlatlar barqaror rivojiga tahdidi.	
I.Ahmedova.....	297
Qadriyat tushunchasi va uning falsafiy asoslari.	
X.Maxsumov.....	300
Axloqiy madaniyatning insoniylik mezoni.	
N.Karayev.....	303
Raqobatbardosh jamiyatda xotin - qizlar innovatsiyon tafakkurini oshirishning ijtimoiy - falsafiy tahlillari.	
M.To'yeva.....	306
Yevropa uyg'onish davri genezisi.	
	310

M.Parpiyev.....	
Maxmudxo'ja Behbudiy millatimizning ma'rifatparvar jonkuyari.	
A.Yuldashev.....	315
Ishsizlikning ijtimoiy oqibatlari va uni bartaraf etishning ayrim jihatlari.	
U.Muxtarov.....	318
O'zbekiston hududiga yahudiylik dinining va diniy tashkilotlarining kirib kelishi.	
M.Abdullayeva.....	323
Роль и место исторических дисциплин в формировании чувства патриотизма и национального самосознания молодежи Узбекистана.	
Р.Файзуллаева, М.Меликова	327
Yoshlar submadaniyati fenomeni: falsafiy tahlil.	
G.G'affarova.....	331
Axloqning qadriyatlarga yo'naltirish vazifasi.	
L.Muxamedjanova.....	335
Jaloliddin Rumiyning ontologik-gnoseologik qarashlari.	
J.Samadov.....	339
Imom Buxoriy ma'naviy merosidagi umuminsoniy qadriyatlarning axloqiy-tarbiyaviy ahamiyati.	
D.Gulamova.....	342
Yangi bilimlar shakllanishi natijasida faoliyat bilan bog'liq miqdor va sifat o'zgarishlari.	
M.Xidirov.....	346
The impact of globalization processes on the transformation of spiritual values.	
M.Melikova.....	350
O'zbekiston ta'lim tizimida davlat-xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirish tamoyillari.	
A.Jurayev.....	354
Mumtoz shoiralar ijodida aksiologik qarashlar.	
M.Ahrorova.....	357
Rahbarlik va boshqaruv salohiyati.	
I.Arzimatova.....	360
Noqonuniy nikohlar va ularning ijtimoiy oqibatlari.	
O.Dovranova.....	364
Din va axloq o'rtasidagi munosabatlarni tadqiq etishning nazariy-metodologik asoslari.	
O.Ergashev.....	370
Askiya va qiziqchilik san'atining barkamol avlod tarbiyasidagi ijtimoiy-ma'naviy zaruriyati.	
Z.Kimsanboyeva.....	375
Kibertaxdidlar davrida ijtimoiy immunitet: nazariy yondashuvlar va amaliy choralar.	
B.Evatov.....	378
Mahalla boshqaruvida kam ta'minlangan oilalar bilan ishlashni tashkil etish va ijtimoiy ish samaradorligini oshirish.	
F.Mamatqulova.....	381
Huquq falsafasida huquqiy ong tushunchasining talqini.	
M.Normatova.....	384
Global muammolar davrida ta'lim muhitida yoshlar dunyoqarashida milliy manfaatlar muxim omili.	
N.Axmadiyev.....	387
Barqaror rivojlanish tamoyillarining ijtimoiy – falsafiy tahlili.	
S.Rahmonova.....	390
"Din" so'zi ekvivalenti ma'nolari tahlili.	
B.Ro'zaliev.....	395
Taraqqiyot strategiyasida oila institutining o'rni va roli.	
O.G'ulomjonov.....	403
Ijtimoiy rivojlanishning ijtimoiy va madaniy asoslari.	
T.Xojiyev.....	406
O'zbekistonda yoshlar ishini tashkil etishda ma'naviy-mafkuraviy mexanizmlarni takomillashrtirish usullari.	
A.Xolmaxmatov.....	413
Jamiyat transformatsiyalashuvi va ijtimoiy-madaniy texnologiyalar.	
S.Yuldashev.....	418
Mediatsiya haqidagi g'oyalar evolyutsiyasi va ularning paradigma sifatida ifodalanishi.	
B.Abdullayev.....	421
Bo'lajak ijtimoiy ish xodimlarining amaliy kompetensiyalarini shakllantirishda kompetensiyaviy yondashuvning o'ziga xos jihatlari.	
	425

E.Tursunaliyeva.....	
Insonga xizmat qilish milliy siyosat va oliy qadriyat sifatida.	
M.Abduraxmanova, T.Vaxabova.....	429
Ekologiya va biologik xilma-xillikni asrash borasida o'zbekiston ekologik siyosatining yangi modelini shakllantirish zaruriyati.	
A.Ashurov.....	433
Improving legal literacy of citizens in our country and the essence of reforms being implemented in this area.	
B.Kenjajev.....	440
Yoshlar yetakchilari bu – jamiyatda yoshlarning ijtimoiy-madaniy jihatdan ijtimoiylashuviga manipulyativ ta'sir ko'rsatuvchi davlat xizmatchilaridir.	
Sh.Xonimov.....	446
Axborotlashayotgan jamiyatda yoshlarning tafakkur tarzidagi o'zgarishlar.	
I.Karimov.....	451
"Nafs"ning inson tabiatidagi zotiy, xulqidagi sifatii, amallaridagi fe'liy belgilari va ko'rinishlari.	
B.Absattorov.....	454
Zamonaviy oliy ta'lim tizimida falsafa fanining ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati.	
A.Abdullayev.....	460
Harbiy madaniyat shakllanishi va uning ta'limdagi o'rni.	
S.Qaxxarov.....	466

FILOLOGIYA FANLARI

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

PHILOLOGICAL SCIENCES

Matni til birligi sifatida o'rganish.	
A.Shodikulova.....	473
Insufficient and irregular degrees of comparison of adjectives.	
S.Yorova, A.Zainab.....	476
Studying speech activity verbs in teaching: methodological approaches for english and uzbek languages.	
D.Ziyoyeva.....	479
O'zbek va ingliz bolalar folklorida topishmoq va ertaklarning qiyosiy tipologiyasi.	
O.Fayzulloev.....	482
Эволюция образа медеи в русской и зарубежной литературе.	
Д.Кадимова, М.Тохирова.....	486
Dan Brown asarlarida kod va jumboqlar tasviri.	
Z.Safarova, D.Niyazova.....	491
Muloqotning aktuallashuvi va virtuallashuvi.	
I.Isroilova.....	495
Jahon lug'atshunosligida so'zlikning umumiy xarakteristikasi va hajmi.	
U.Rahmonov.....	500
English borrowed words in the uzbek language.	
M.Sharipova.....	504
"Televideniye" semantik maydoni leksik birliklarining antonimik munosabatlari.	
F.Samatov.....	507
The role of cognitive linguistics in understanding perception across english and uzbek.	
B.Karabaeva.....	511
O'zbek va ingliz tillaridagi zoofrazemalarni o'quv lug'atlarda berilishi.	
O.Xoshimova.....	515
Ta'limda ta'na-dashnomning ta'siri va o'qituvchi hamda talaba o'zaro munosabatlarning diskurs tahlili.	
I.Atboyev.....	518
Dunyo tilshunosligida til va uning evolyutsiyasi bilan bog'liq ta'limotlar va qarashlar tarixiga nazar.	
M.Abduvaliyev.....	521
Sadriddin Ayniyning "Sudxo'ring o'limi" qissasida ma'naviy tanazzul va jamiyat axloqi.	
M.Mardanova.....	530
Nostalgik leksik birliklarning semantik tahlili.	
R.Xayitova.....	534
Memuar janrining nazariy masalalari.	
M.Muhammadzokirova.....	537
Интерференция родного языка в русской речи студентов – лингвистов.	
K.Камалова.....	542

Personification as a stylistic and emotional medium in frost and yesenin's poetry.	
J.Mirzayev, N.Madalov.....	546
Mamluklar davlati yoxud "Tarjumon Turkiy" qo'lyozmasi xususida.	
B.Jafarov.....	550
Terminosistema lingvistik tadqiqot obyekti sifatida.	
D.Ibodullayeva.....	555
Ingliz ertaklarida zoonim iboralarning sintaktik tahlili.	
D.Bo'riyev.....	558
Nodira ijodida hayotbaxsh va hayratomuz an'analar.	
S.Eshonqulova.....	561
Onlayn muloqotning o'ziga xos xususiyatlari.	
I.Nishonov.....	565
Teolingvistikaning jahon tilshunosligida o'rganilishi masalasi.	
A.Azimov.....	569
Lexical-thematic classification of magic spells in "Harry Potter".	
G.Norbekova.....	571
Cross-cultural pragmatics analysis of uzbek people who experienced living in a foreign country.	
Ya.Kuchkarova, I.Isroilova.....	576
Tilshunoslikda metonimya hodisasi va uning o'rganilish jarayoni.	
N.Ergasheva.....	580
Technology for developing students' sociolinguistic competence through text reading.	
A.Ermirzayev, T.Muydinjanova.....	584
Abdullo Oripov publitsistikasida navro'z va milliy qadriyatlar mavzusi.	
K.Payziyev.....	588
"Davlat tili to'g'risida"gi qonun va uning o'zbek yuridik terminologiyasi taraqqiyotiga ta'siri.	
E.Qurbonova.....	592
Rus va o'zbek tillaridagi antonimli frazeologizmlarning lingvistik tahlili.	
A.Tursaatov.....	596
Interpretation of artistic imagery and chronotope configuration.	
Z.Sarsenbaeva.....	599
The comparative research on conjunctions of comparison of english and uzbek languages.	
F.Saidvaliyeva.....	605
Лексико-семантические особенности медицинской терминологии в узбекском языке.	
P.Абдуллаева.....	612
Влияние социальных сетей на речевую культуру и фонетический аспект речи молодежи.	
K.Умурзакова.....	616
Классификация топонимических предании каракалпакского фольклора.	
P.Елмуратов.....	620
O'zbek tilida abstrakt so'zlar sinonimiyasi.	
M.Hakimova.....	625
Влияние компетентностного подхода на оценку и контроль знаний в обучении иностранным языкам.	
Ш.Мамаджонова.....	630
Английские и узбекские названия посуды и кухонной утвари, образованные с помощью суффикса -er и -гич.	
Ш.Уралова.....	635
Ирония как средство создания многозначности и многослойности текста.	
M.Эшкuvatова.....	639
Evaluative functions of english conditional sentences in literary texts.	
I.Minnikulov.....	642
Akt terminlarining lingvistik va leksikografik tahlili: ingliz va o'zbek tillari misolida.	
D.Madraximova.....	647
Adabiy asar tahlili. Hamza "yangi saodat" yohud "milliy roman".	
B.Karimova.....	653
N-gramm statistikasiga asoslangan imlo tekshirish.	
N.Sobirova.....	657

Kreativ ta'lim kimyo darslari samaradorligining asosidir.	
X.Xasanova.....	661
Типология управленческих компетенций педагога в системе профессиональной подготовки.	
C.Тургунов, Д.Акмалова.....	664
Ajdodlarimiz milliy-ma'naviy merosi o'rganishga tizimli yondashuv.	
M.Abdullayeva.....	668
Oliy ta'lim talabalari uchun "Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda gimnastika o'qitish metodikasi" fanining ahamiyati.	
S.Saidg'aniyev.....	671
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasvirli masalalar bilan matematikani o'qitishni takomillashtirish.	
P.Abduqodirova, G.Yusupjonova.....	674
Oliy talim muassalarida Stireet workout sport turini ommalashtirish orqali talabalarni jismoniy faloligini oshirish.	
M.Xakimjonov.....	679
Innovatsion rivojlanish va jamoat xavfsizligini ta'minlashda axborot texnologiyalarining roli.	
A.Abjalov.....	682
Развитие навыков коммуникации студентов-медиков в профессиональной среде.	
M.Мамаджанова.....	686
Chet tilini o'rganish jarayonida badiiy adabiyotlarni mutolaa qilish vamutolaa qilishga undovchi motivatsiyani rivojlantirish mexanizmi.	
D.Xodjayev, M.Izatullayeva.....	690
Fizikadan laboratoriya mashg'ulotlarida blum taksanomiyasidan foydalanish usullari.	
M.Soliyeva.....	694
Ingliz tili o'qitishda grammatik kompetensiya- kommunikativ kompetensiyaning tarkibi sifatida.	
M.Solijonov.....	698
Yosh basketbolchilarni tarbiyalashda texnik tayyorgarlikning moxiyati, mazmuni va xususiyatlari.	
O.Amirqulov.....	702
Development of self-study activity in teaching foreign languages.	
I.Iminakhunova.....	708
O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotning kontekstual tahlili.	
M.G'ulomova.....	712
Geografiya fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasini loyihalash va qo'llashning metodik tizimini takomillashtirish masalalari.	
O.Abdimurotov.....	716
Bo'lajak matematiklarning mutaxassislik malakalarini shakllantirishning nazariy asoslari.	
A.Abdurahmonov, O.Xurramov.....	721
Tasviriy san'at darslarida kreativ metodlardan foydalanish usullari.	
O.Adxamova.....	726
Boshlang'ich sinf texnologiya ta'limi darslarida tabiiy materiallardan buyumlar tayyorlashni o'rgatishning mazmun va mohiyati.	
M.Alimova.....	731
Raqamli pedagogika: samr va tpack modelining ta'limdagi o'rni.	
N.Atamuratova.....	736
Biologiya fanlarini o'qitishning refleksiv texnologiyalar asosida talabaning o'quv jarayoni bilan bog'liq yutuq va kamchiliklarini mustaqil anglab yetishi.	
H.Babayeva.....	740
Developing methods of teaching a foreign language in non-linguistic context of higher educational institutions.	
D.Usmanova.....	744
Diqqat yetishmasligi va giperaktivlik sindromiga chalingan bolalarning klinik va psixologik-pedagogik xususiyatlari.	
M.Xasanova, Q.Shodmanov.....	748
Tibbiyot yo'nalishi talabalarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda masofaviy ta'lim imkoniyatlaridan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.	
A.Ergashev.....	751
Implementing total physical response (TPR) in primary school classes.	
R.Erkinova, G.Narzullayeva.....	753
Innovatsion yondashuvlarning pedagogik ta'lim tizimidagi roli va ahamiyati.	
	756

F.O'rinova, G.Saydullayeva.....	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda xulq imitatsiyasining ahamiyati.	
G.Ibrohimova.....	760
Talabalarni axborot-ta'limi muhitida kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning mazmun mohiyati.	
I.Ismoilov.....	763
Talabalarga ingliz tilida matnlarni o'qishni o'rgatish bosqichlari, shakllari va vositalari.	
U.Soliyev.....	766
Kompetensiyalarni mobillashtirish asosida bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlash modeli mazmuni.	
A.Jamolov.....	770
Integrating electrolysis into science classes: a pathway to understanding chemistry and real-world applications.	
X.Juraev, D.Shomuratova.....	774
Bo'lajak o'qituvchi-defektologlarning kasbiy muhim fazilatlarini shakllantirish.	
L.Xayitov.....	777
"Dasturlash" fanida qiziqarli dars mashg'ulotini tashkil etish.	
S.Otabayeva.....	781
XX asr 20-40 yillarida Samarqand viloyatning o'rta maxsus va oliy ta'lim sohasiga xotin-qizlarni jalb qilish masalasi va sohadagi muammolar.	
G.Mardiyeva.....	783
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik madaniyatni rivojlantirish.	
M.Maxkamova.....	787
Maktabgacha ta'lim tizimida boshqaruv tushunchasi va uning mohiyati.	
I.Soliyev, M.Habibuddinova.....	790
Sun'iy intellekt va uning ta'limda qo'llanilishi.	
H.Abdualiyev.....	794
Ko'zi ojiz o'quvchilarni ingliz tilida gapirish ko'nikmalarini audio vositalar orqali rivojlantirishning nazariy asoslari.	
D.Muslimova.....	798
Sun'iy intellekt va ta'lim yutuqlarini baholash: pedagogika yo'nalishidagi talabalar misolida.	
M.Muxtoraliyeva.....	802
Информационно-коммуникационные технологии в обучении.	
Л.Гафарова, С.Мирзакбарова.....	805
Professional va oliy ta'lim tizimlari uzviylikini ta'minlash muammolari.	
V.Ramonova.....	810
Trenerlik faoliyatini strategik rejalashtirish orqali samaradorlikka erishishning sakkiz bosqichi.	
D.Norkulov.....	814
Texnika oliy ta'lim muassasalarida talabalarni loyihaviy-dasturiy kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari.	
Sh.O'rinov.....	817
Bo'lajak surdopedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari.	
N.Olimova.....	820
Malaka oshirish jarayonida tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM ta'limi va integratsiya.	
M.Kuychiyeva.....	824
Konseptlarning tarkibiy va mazmuniy turlari.	
N.Mamatova.....	828
Jismoniy tarbiya va sportni boshqarish tizimini rivojlantirish uslubi.	
O.Qambarov.....	833
Ta'lim oluvchilarda ekologik kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-huquqiy asoslari.	
Z.Raxmanova.....	838
O'quv-mashg'ulot bosqichidagi badiiy gimnastikachilarni jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari tahlili.	
M.Rahmonova.....	844
Zamonaviy logopedik texnologiyalar va ularning samaradorligi.	
X.Saydaliyeva.....	849
TRIZ texnologiyasining umumiy tushunchasi va mohiyati.	
D.Yuldasheva, Sh.Temirova.....	853
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasi va uning ahamiyati.	
Sh.To'ychiyeva.....	857
Tibbiy va biologik fizika fanini o'qitishda analoglardan foydalanish metodikasini takomillashtirish.	
T.Buzrukov.....	860

Применение передовых технологий в центрах подготовки к олимпийским и паралимпийским видам спорта.	
Э.Усманов.....	864
Tizimli-algoritmik yondashuv asosida talabalarning dasturlashga oid kompetensiyalarini takomillashtirish.	
F.Xazratov.....	868
Empowering ell students: the importance of digital tools in writing development.	
M.Xoshimova.....	871
Jismoniy tarbiya va sport sohasida ayollar o'rtasida ommaviy sportni rivojlantirish yo'llari.	
N.Xudayberdieva.....	875
Biofizika kursini fanlararo aloqadorlikda energiyaning saqlanish va aylanish qonunini o'rganishda bilimlarni umumlashtirish metodikasi.	
V.Xudayberdiyev.....	878
Развитие коммуникативной компетенции через использование интернет-ресурсов при обучении английскому языку.	
V.Абдиева.....	882
Принципы развития учебной профессионально-ориентированной лексической компетенции в процессе изучения иностранного языка будущими специалистами экономического направления.	
З.Боймирзаева.....	886
Zamonaviy multimediali o'qitish vositalari asosida talabalarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish.	
M.Boltayeva, I.Xodjiyeva.....	891
О принципах применения мультимедийных технологий в начальной школе.	
Д.Газиёва, О.Азидиллаева.....	894
Иновационные подходы к оцениванию в образовании: переход от традиционного контроля к взаимодействию учащихся.	
С.Ислямова.....	899
Kurashchilarning tezkor-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish metodikasi.	
A.Xamidjonov.....	906
Yunon-rim kurashchilarining texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirishda kurash usullarini tanlab olishning ahamiyati.	
Sh.Tursunov.....	909
Neyropedagogika: taraqqiyot tadriji va mazmuni.	
M.Xalmirzayev.....	913
Научная фантастика как фактор развития критического мышления.	
P.Замилова, Э.Сулейманова.....	918
Научно-методологические основы использования лингвистических задач на уроках русского языка.	
M.Махмуджонова.....	922
Foundations of discourse in linguistics: theory and methodology.	
F.Safarova.....	926
Алгоритм преподавания иностранного языка у студентов медиков.	
З.Дзугаева.....	929
Tarix o'qitish metodikasida axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning zamonaviy usullari.	
R.Surobova.....	932
Talabalarining kasbiy qiziqishlarini texnika yo'nalishida rivojlantirish.	
A.Nabiyev, M.Avazbekova.....	936
Tarix ta'limida zamonaviy o'qituvchi konsepsiyasi.	
D.Axmadjanov.....	938
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirishning samarali texnologiyalari.	
Sh.Otaxanova.....	943
Malakali futbolchi qizlarning texnik-taktik harakatlar samaradorligini tahlili.	
N.Yusupov.....	949
Raqamli texnologiyalarni ta'lim dasturlariga integratsiyalash.	
O.Abdullayeva, A.Muxammadjonov.....	954
Barqaror rivojlanishning asosiy konsepsiyasi talablari asosida ekologik madaniyatni rivojlantirish metodikasi.	
D.Kilicheva.....	959
Bo'lajak biologiya fani o'qituvchilarda xalqaro baholash dasturlaridan foydalanish malakalarini rivojlantirishda multimedia vositalaridan foydalanish.	
Q.Niyozov.....	963
O'quvchilarning jismoniy tayyorgarligini rivojlantirishda maxsus innovatsion mashqlar (futbolchi) misolida.	

B.Abdullaev.....	968
Talabalarda chet tilini o'rganish motivi va maqsadi.	
M.Maxmudjonova.....	972
Pedagogik konfliktning yechimi va uni boshqarish texnologiyasi.	
F.Ergasheva.....	975
Bo'lajak murabbiylarning gandbol jamoalarida ijobiy-jismoniy psixologik harakatlanish kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy asoslari.	
Sh.Norqulov.....	978
Belbog'li kurashi turlarida jismoniy sifatlarning o'rni va ularning funktsional ahamiyati.	
N.Gaziev.....	981
O'zbek rassomlarining ijodida tasviriy san'at janrlarining rivoji.	
Sh.Mamadjonova.....	984
Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari tahlili.	
A.Parmonov.....	989
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish kompetensiyasini rivojlantirishda ovoz chiqarib o'qish metodikasidan foydalanish.	
M.Matlatipova.....	993
Kurashchilarning jismoniy sifatlarini tarbiyalash.	
A.Meliqo'ziyev.....	996
Talabalar sog'lom turmush tarzini shakllantiruvchi va takomillashtiruvchi vosita va usul tahlili.	
S.Mirzayev.....	999
Ingliz tili leksikasini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari.	
G.Tajibayev, I.Sattarova.....	1005
Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyotining maxsus atamallari.	
Sh.Xojimirzayev.....	1009
Yosh voleybolchilarning koordinatsion qobiliyatlarini oshirishda uslubiy yondashuvlar va asosiy vositalar.	
S.Niyazov.....	1012
Paradzyudo tugaragiga 9-14 yoshli bolalarni mashg'ulotlariga saralashda funktsional tayyorgarligida o'ziga xos xussiyatlari.	
T.To'ychiyev.....	1017
O'zbek tili darslarida veb-ilova.	
X.Usmonova, X.O'rinboeva.....	1021
Oliy ta'lim talabalariga o'zbek tilini o'qitishda mobil ta'limni joriy etish.	
X.O'rinboeva.....	1025
Aksiologik yondashuv asosida talabalarda insonparvarlikni rivojlantirishning nazariy pedagogik asoslari.	
M.Boltayeva, O.Xudayberdiyeva.....	1028
O'quv mashq bosqichida yadro itqituvchi sportchilarni texnikasini rivojlantirish va takomillashtirishda maxsus kuch mashqlaridan foydalanishni o'ziga xos ahamiyati.	
I.Ruzimatov.....	1032
Ona tili ta'limida loyiha metodini qo'llash.	
Y.Umarova.....	1037
Yengil atletikachi talaba-qizlarning jismoniy va funktsional rivojlanish ko'rsatkichlari aniqlash.	
B.Ro'ziqulov.....	1041
O'zbek oilalarida yoshlarning oilaviy tarbiya haqidagi tasavvurlarini shakllantirish.	
S.Usmonova.....	1045
Yuqori sinf o'quvchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalash metodikasi.	
B.Usmanov.....	1048
Система работы по обучению будущих учителей начальных классов описанию как типу монологической речи.	
H.Uduhjaev.....	1054
Oliy ta'lim tizimida hisoblash usullari fanida chiziqli algebraik tenglamalar sistemasi usulini o'qitish metodikasini takomillashtirish.	
G.Soliyeva.....	1059
Development of a methodology for enhancing students' technical safety skills based on digital technologies.	
G.Ismayilov.....	1062
Organik kimyoda "alkenlar" mavzusini o'qitishda chem3d, chemdraw va hyperchem dasturlaridan foydalanish.	
D.Hazratova, Z.Qodirova.....	1065
Fizika laboratoriya mashg'ulotlarini kompetensiyaga yo'naltirishning nazariy asoslari.	

U.Ismoilov.....	1069
To'qimachilik sanoati korxonalari faoliyatida muhandislik fizikasining o'rni.	
X.Isaev.....	1073
Tillar ta'limshunosligi (lingvodidaktika) tarixida leksikani o'rgatishning retrospektiv sharhi.	
N.Rashidova.....	1077
Tezkorlik va chaqqonlik sifatlarini maktab o'quvchilar organizmida jismoniy tayyorgarlik asosida shakllanishi.	
S.Usubnova, M.Xolmirzayeva.....	1080